

Adgangen til å gi arveoppgjør av uskifteformuen

Av advokatfullmektig June Susan Østli
jso@halvorsenco.no

Når en ektefelle faller fra, har den gjenlevende ektefellen rett til å sitte i såkalt utskiftet bo. Det betyr at den lengstlevende kan utsette arveoppjøret med avdødes andre arvinger.

Lengstlevende ektefelle har også rett til å gi fullt eller delvis arveoppgjør av uskifteformuen til en eller flere arvinger. Med denne adgangen vil lengstlevende ektefelle ha mulighet til å dele ut arv, uten å måtte foreta et fullstendig skifte av uskifteboet. Dette omtales gjerne som forskudd på arv.

Med utdelingen skjer det en verdioverføring fra uskifteformuen til en arving, som skal avkortes i vedkommendes arvelodd i skifteoppjøret etter lengstlevendes død. Til forskjell fra gaver er ikke hensikten med forskuddet alene å berike mottakeren, men å kompensere for ubalansen

som oppstår mellom arvingene ved et slikt delvis arveoppgjør.

En slik adgang til å foreta løpende utdelinger av forskudd på arv av uskifteformuen, vil i flere tilfeller både være hensiktsmessig og ønskelig. Det vil for en far som er gjenlevende ektefelle med felles livsarvinger, være mulig å bidra økonomisk til sønnens kjøp av bolig og datterens investering i samleobjekter – med ulike beløp, til ulike tidspunkt – og samtidig sikre at barna i et endelig arveoppgjør arver likt. Videre vil han kunne oppnå flere skattemessige fordeler ved å foreta delvis arveoppgjør av uskifteformuen,

June Susan Østli er advokatfullmektig i Advokatfirmaet Halvorsen & Co, tilknyttet firmaets familie- og arverettsgruppe. Der arbeider hun med arverettslige spørsmål, skifteoppgjør og foreldretvister. Videre bistår hun fornærmede i straffesaker, som bistandsadvokat. June har tidligere jobbet ved Akershus universitetssykehus med juridiske problemstillinger innenfor forskning og innovasjon, med hovedvekt på personvern og kontrakter.

Adgangen til å gi forskudd på arv av uskifteformuen reguleres av lov om arv og dødsboskifte, heretter omtalt som arveloven.

eksempelvis i form av bortfall av eller redusert formuesskatt.

Adgangen til å gi forskudd på arv av uskifteformuen reguleres av lov om arv og dødsboskifte, heretter omtalt som arveloven. Artikkelen vil redegjøre for rammer og begrensninger i utdelingsadgangen, samt sanksjonsmuligheter der det er gitt arveoppgjør av uskifteformuen i strid med loven.

HVILKE RAMMER GJELDER?

Det følger av arvelovens § 28 første ledd at lengstlevende ektefelle når som helst kan skifte uskifteformuen, helt eller delvis. Rammer for utdelingen og sanksjonsmidler ved overtredelse av skifteretten reguleres nærmere av arveloven § 24.

Adgangen til å gi arveoppgjør av uskifteformuen er etter bestemmelsen begrenset til å gjelde utdelinger til førstavdødes arvinger. Begrensningen begrunnes i forarbeidene blant annet med at det er «*førstavdødes arvinger som har rettigheter i et uskiftet bo, ikke arvinger som kun er arvinger etter lengstlevende*» og «*det virker som fremmed med en regel som gir rett til å kreve utbetaling av arv fra noen som fortsatt lever*». Tilsvarende oppgjør som sanksjonsmiddel ble av lovgiver vurdert å ikke være en adekvat motpol til ulovlige utdelinger av arv til lengstlevendes

særarvinger. Slike disposisjoner må derfor gis med grunnlag i andre lovbestemmelser og angripes med de da tilhørende sanksjonsmidler. Arveforskudd til lengstlevende ektefelles særarvinger skal imidlertid hensyntas ved det endelige skifte av uskifteformuen, i tråd med arveloven § 29 fjerde ledd.

Lengstlevende ektefelles muligheter til å gi forskudd på arv av uskifteformuen til en arving er forholdsvis begrenset. Det kan bare gis arveforskudd dersom alle arvingene får en like stor del av sin arv, eller de øvrige arvingene samtykker til utdelingen. Et bærende hensyn bak bestemmelsen er at lengstlevende ektefelle ikke skal kunne påvirke arvefordelingen mellom førstavdødes arvinger. Skal det gjøres utdelinger i strid med likhetsprinsippet som bestemmelsen bygger på, må det foreligge samtykke fra arvingene som ikke selv får fullt eller delvis arveoppgjør. Det oppstilles ikke et tilsvarende krav om samtykke for arveforskudd utenfor uskiftet bo.

Med «arveoppgjør» regnes overføringer til en arving ut over sedvanlige gaver, herunder gaver som vurderes å gå ut over det som følger av «skikk og bruk», jf. Prop. 107 L (2017-2018) s. 291. Det oppstilles ikke et krav om at lengstlevende ektefelle må ha hatt til hensikt å utdele arveoppgjør med verdioverføring.

Arveoppgjør kan gis en arving dersom de øvrige arvingene får «en like stor del av sin arv», jf. bestemmelsens første ledd. Det siktes med ordlyden ikke til tilsvarende beløp, men til lik forholdsmessig del av arvingenes arvelodd. Det kan tenkes at lengstlevende ektefelle sitter i uskifte med to linjer av felles barn, men i den ene linjen har to barnebarn tredd inn i den avdøde forelderens arveposisjon. Hvis det gis 100 000 kroner i arveforskudd til barnet i linje en, vil barnebarne i linje to i et slikt tilfelle ikke ha krav på en tilsvarende sum hver. De vil sitte med hvert sitt krav på 50 000 kroner.

Som et alternativ til at det gis forskudd på arv av uskifteformuen til samtlige arvinger med lik del hver, kan en arving samtykke til at en annen arving gis helt eller delvis arveoppgjør. Dersom en arving er mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, må

både vergen og statsforvalteren samtykke til arveoppjøret, jf. bestemmelsens første ledd siste punktum.

Samtykket kan være begrenset eller vidt, et skille presentert av John Asland i juridisk teori. Med et begrenset samtykke godtar arvingen å få sin del av arven på et senere skiftetidspunkt. Gis det derimot et vidt samtykke, samtykker arvingen å ikke få tilsvarende andel av sin arv – også ved et senere arveoppgjør. Dette vil med andre ord innebære avkall på arv. Fremstår det som uklart hva arvingen har ment med samtykket, bygges det i rettspraksis på en presumsjon om at det er gitt et begrenset samtykke, jf. LG-2001-1963.

Det gjelder i utgangspunktet ingen satt beløpsgrense for hvor mye det kan gis i forskudd på arv. Lengstlevende ektefelle kan fritt bestemme fordelingen av de enkelte eiendelene i uskifte-

Lengstlevende ektefelle kan med arveforskudd til livsarvinger bestemme at tilsvarende verdi skal avkortes i vedkommendes arv ved et senere skifte av uskifteformuen.

boet, og også på denne måten foregripe det endelige skifteoppgjøret med utdelingen. Med ny arvelov oppstilles det ikke et kvalitativt vern av gjenstandene i uskifteboet, slik det var med 1972-loven. Selv om lengstlevende ektefelle står relativt fritt til å selv bestemme hvilke beløp og/eller aktiva forskuddet skal bestå i, vil handlingsrommet begrenses av de øvrige arvingenes krav på deler av det arvelater etterlater seg. Er en av de øvrige arvingene felles barn av førstavedde og lengstlevende ektefelle, må arveforskuddet eksempelvis ikke krenke deres pliktdelsarv. Får arvingen med utdelingen mer enn det vedkommende har krav på, må overskytende som et utgangspunkt tilbakebetales.

Utdeling av arveforskudd er som nevnt til forskjell fra gaver, ikke alene ment å skulle berike mottakeren. Formålet vil som oftest være å kompensere for ubalansen som har oppstått ved å gi delvis arveoppgjør til fordel for en eller flere arvinger. Det er derfor viktig å dokumentere at verdioverføringen er ment som forskudd på arv, slik at verdien avkortes i det endelige arveoppgjøret. Det anbefales av den grunn å skriftlig dokumentere forhold ved overføringen, i form av et gavebrev.

SANKSJONSMIDLER VED ULOVLIG UTDELING

Hvis lengstlevende ektefelle har gitt arveoppgjør i strid med rammene som oppstilles i arveloven

§ 24 første ledd, kan flere sanksjonsmidler anvendes mot den ulovlige utdelingen av uskifteboet. Sanksjonsmulighetene reguleres nærmere av bestemmelsens annet ledd. Det er bare førstaveddes arvinger som kan anvende sanksjonsmidlene, i tråd med avgrensningen gjort av persongruppen i første ledd.

Hvis en arving har fått arveoppgjør i strid med første ledd, kan arvinger som selv ikke har fått utdelt hele eller deler av egen arvelodd, kreve tilsvarende oppgjør. Ved en tolkning av ordlyden vil det være naturlig å ta utgangspunkt i at «tilsvarende oppgjør» må korrespondere med innholdet i første ledd, som angir vilkårene for å lovlig gi arveoppgjør av uskifteformuen. Arvingen vil med tilsvarende oppgjør derfor ha krav på «en like stor del av sin arv», i betydningen en forholdsmessig like stor del av vedkommendes arvelodd. Videre må det reelt foretas et arveoppgjør, i motsetning til utdeling av rene gaver.

Kravet om tilsvarende oppgjør må ikke fremsettes for lengstlevende ektefelle umiddelbart etter at arvingen fikk kunnskap om den ulovlige utdelingen, men kan fremsettes ved et senere skifte av uskifteformuen. Tilsvarende oppgjør skal baseres på lovens arvelodd og ikke en eventuell andel av arv som et testament legger opp til, jf. Rt 2001 s. 683.

De øvrige arvingenes krav om tilsvarende oppgjør vil kunne ramme lengstlevende ektefelle hardt, som vil kunne bli pålagt å foreta betydelige utdelinger av uskifteformuen. Dette er igjen med på å sette begrensninger i lengstlevende ektefelles faktiske råderett over uskifteboet. Arvelovutvalget beskriver i NOU 2014: 1 s. 71 problemstillingen slik:

«Rådighetsbegrensningene under uskifte kan også virke tyngende for gjenlevende ektefelle. Arveloven § 21 kan eksempelvis volde problemer hvis gjenlevende vet at en av arvingene stadig er i pengeknipe og trenger pengestøtte hjemmefra. Så lenge begge foreldrene var i live, sto de fritt til å gi gaver, og det var opp til dem om gavene skulle avkortes ved et senere skifteoppgjør. Under uskifte vil delvis arveoppgjør til en arving utløse krav om tilsvarende oppgjør fra de andre arvingene. Ved å velge uskifte kan gjenlevende risikere at fortsatt understøttelse av ett av barna utløser krav om tilsvarende under-

støttelse fra de andre barna, noe som naturlig nok blir økonomisk belastende for gjenlevende, og mer belastende jo flere barn det er».

Et alternativt sanksjonsmiddel som kan anvendes mot en ulovlig utdeling av uskifteformuen er omstøtelse, forutsatt at vilkårene etter arveloven § 23 er oppfylt. Hvis overføringen til en arving er så betydelig at den må anses å stå «i misforhold til formuen i uskifteboet», kan de øvrige arvingene kreve omstøtelse av arveoppgjøret. Omstøtelse innebærer at mottaker av en verdi-overføring må tilbakeføre dens verdi. Arvingen som er gitt forskudd på arv, må med andre ord tilbakeføre verdien av arveoppgjøret til uskifteboet. Dette vil kunne oppleves som en mindre belastende sanksjon for lengstlevende ektefelle sammenlignet med krav om tilsvarende oppgjør, da vedkommende i dette tilfellet slipper å måtte foreta utdelinger som spiser av uskifteformuen.

A man with grey hair and glasses, wearing a grey suit and a striped tie, is pointing at a document held by a woman with blonde hair. They are in a meeting setting. A blue text box is overlaid on the left side of the image.

Hvis overføringen til en arving er så betydelig at den må anses å stå «i misforhold til formuen i uskifteboet», kan de øvrige arvingene kreve omstøtelse av arveoppgjøret.

Krav på tilsvarende oppgjør og omstøtelse er etter arvelovens § 24 annet ledd oppstilt som alternative sanksjonsmidler, selv om det av ordlyden fremstår som at omstøtelse av lovgiver er ment å være primærsanksjonen. Den eller de arvingene som velger å fremme kravet, kan

med andre ord fritt velge hvilket sanksjonsmiddel det er som skal anvendes mot den ulovlige utdelingen.

Hvis lengstlevende ektefelle ikke er villig til å gi øvrige arvinger tilsvarende oppgjør, oppstilles det som et ris bak speilet en rett for arvingene

til å kreve at uskifteformuen skal skiftes. Det oppstilles ingen andre vilkår for at skifteplikten skal utløses enn at lengstlevende ektefelle har motsatt seg å gi tilsvarende oppgjør. Det skal med andre ord ikke gjøres en inngående vurdering av om lengstlevende ektefelle har opptrådt klanderverdig eller på andre måter satt

verdiene i uskifteboet i fare, slik arveloven § 28 annet ledd krever for utløsning av skifteplikt. Når skifteplikten etter arveloven § 24 annet ledd siste punktum utløses, skal det gjennomføres et fullstendig skifte av uskifteboet. Dette innebærer at samtlige arvinger skal gis arveoppgjør; ikke bare den arvingen som fremsetter kravet om skifte.